

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

АЛЬ-БАТРАН ХАЛЕД

УДК 340.111:340.12

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОТИДІЇ
МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ В РАМКАХ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІСЛАМСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
БЕХРУЗ Хаїматулла,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
АНТИПЕНКО Володимир Федорович,
Інститут міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
завідувач кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук, доцент
ЯРМАКІ Володимир Христофорович,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри конституційного
та міжнародного права.

Захист відбудеться 26 січня 2013 року о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 26 грудня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світова спільнота визнала міжнародний тероризм головним викликом людству. Значущість боротьби з міжнародним тероризмом підтверджено Декларацією тисячоліття (Нью-Йорк, 6-8 вересня 2000 р.). І той факт, що майже усі держави світу заявили про готовність узгоджувати дії у боротьбі з міжнародним тероризмом, свідчить про рішучість міжнародної спільноти у намаганні підвищити ефективність діяльності міжнародних інституцій у протидії цьому явищу.

Роль ісламських держав у системі сучасних міжнародних відносин останнім часом зростає, що зумовлено факторами політичного, економічного, соціального та релігійного характеру. Сучасна міжнародна ситуація ускладнюється тим, що ряд терористичних актів, здійснених за останній час певними радикальними рухами, нерідко пов'язують виключно з ісламською релігією, результатом чого стали так звані «превентивні війни» проти деяких ісламських держав.

Виходячи з нагальної необхідності розробки світовою спільнотою ефективних заходів з протидії тероризму, Україна приєдналася до глобальної антитерористичної коаліції, підтвердила свою готовність докласти максимальних зусиль до спільної боротьби з тероризмом.

Для Сирійської Арабської Республіки проблема протидії міжнародному тероризму в останні роки теж є однією з найважливіших, оскільки у воєнному конфлікті в країні беруть участь сили, які застосовують засоби, властиві міжнародному тероризму.

Відповідно, дослідження участі міжнародних ісламських організацій, зокрема, найбільш авторитетної з них – Організації Ісламського Співробітництва у глобальному механізмі протидії міжнародному тероризму, на цей момент є вельми актуальним.

Серед правознавців, які розробляють проблематику міжнародно-правового співробітництва з протидії міжнародному тероризму та досліджують формування ісламського регіонального підходу до боротьби з цим явищем, необхідно виділити Д. М. Алексеєнка, В. Ф. Антипенка, О. В. Білоус, Х. Бехруза, І. П. Бліщенко, В. М. Вакулич, С. В. Глотову, А. І. Долгову, В. П. Ємельянова, Н. В. Жданова, М. В. Загладіна, О. В. Зотова, Н. А. Зелінську, Ю. М. Колосова, Т. Р. Короткого, В. А. Ліпкана, В. В. Лунєєва, Є. Г. Ляхового, Д. С. Ляхового, М. С. Мамаладзе, Б. Г. Путиліна, Є. В. Сидорову, Л. Р. Сюкіяйнена, О. В. Томчак, В. Х. Ярмакі та ін.

Автором вивчені ісламські джерела з аналізу діяльності Організації Ісламського Співробітництва, в тому числі праці: Аллі Акбар Вілаяті, Акбар Ісозода, Амінуддіна Мутмайна Айнуддіна, Дж. Афгані, М. С. Афіфія, М. Джавада Заріфа, Зіяда Захера Єдіна та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до програми Міністерства

освіти і науки, молоді та спорту України «Актуальні проблеми розбудови демократичної, соціальної, правової держави відповідно до положень Конституції України», плану наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Традиції і новації в сучасній українській державності і правому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970) на 2006-2010 рр. і «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності і права» (державний реєстраційний номер 011U0006H) на 2011-2015 рр.

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні місця Організації Ісламського Співробітництва у механізмі міжнародно-правового співробітництва з протидії міжнародному тероризму.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

проаналізувати зміст дефініцій міжнародного тероризму, зафіксованих в універсальних міжнародних конвенціях та документах міжнародних міжурядових організацій, виокремити їх спільні та відмінні риси;

виявити та проаналізувати чинники, що породжують міжнародний тероризм;

охарактеризувати динаміку розвитку тероризму в умовах глобалізації;

дослідити доктринальні підходи до даної проблематики, сформовані західною та ісламською правовою наукою;

дослідити теоретичні основи визначення міжнародного тероризму в рамках ісламської концепції права;

показати процес становлення і принципи функціонування Організації Ісламського Співробітництва, а також цілі її діяльності та структуру;

проаналізувати нормативно-правову базу Організації Ісламського Співробітництва з протидії міжнародному тероризму;

охарактеризувати основні сфери взаємодії ісламських держав з протидії міжнародному тероризму в рамках Організації Ісламського Співробітництва;

показати імплементаційний процес основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва з протидії міжнародному тероризму в законодавстві сучасних ісламських держав;

дослідити сучасне законодавство Сирійської Арабської Республіки у сфері протидії міжнародному тероризму.

Об'єктом дослідження є правова регламентація протидії міжнародному тероризму.

Предметом дослідження є нормативно-правові засади протидії міжнародному тероризму Організацією Ісламського Співробітництва.

Методи дослідження. У процесі написання дисертації були застосовані методи аналізу та синтезу, системний і історичний, діалектичний,

цивілізаційний, функціональний, факторний, порівняльно-правовий та інші загальнонаукові підходи і методи пізнання.

Використання діалектичного методу дозволило автору охарактеризувати етапи становлення та розвитку Організації Ісламського Співробітництва, а також допомогло у вивченні сутності дефініції міжнародного тероризму (п. 1.2.). Цивілізаційний підхід сприяв виявленню специфіки ісламського підходу протидії тероризму (п.п. 1.2, 2.1, 2.3). За допомогою історичного методу автор досліджує становлення міжнародної системи протидії міжнародному тероризму (п. 2.1). Порівняльно-правовий метод застосовано при вивченні універсально-правового, регіонально-правового і національного нормативно-правових механізмів протидії міжнародному тероризму (п. 2.1). Також даний метод дозволив проаналізувати процес імплементації основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму в законодавства сучасних ісламських держав (розд. 3). Факторний аналіз дозволив виявити та проаналізувати чинники, що породжують міжнародний тероризм (п.п. 1.2, 2.1), та чинники, що спричинили утворення Організації Ісламського Співробітництва (п. 2.2.).

Нормативною базою дисертаційного дослідження є: міжнародні конвенції універсального характеру: Конвенція ООН про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997 р.), Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.); міжнародні конвенції регіонального характеру: Арабська конвенція про боротьбу з тероризмом (1998 р.), Європейська конвенція про припинення тероризму (1977 р.) і Протокол з поправками до неї (2003 р.), Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (2005 р.); акти Організації Ісламського Співробітництва: Статут Організації Ісламського Співробітництва, Кодекс поведінки країн-членів Організації Ісламської Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1994 р.), Конвенція Організації Ісламського Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1999 р.), Куала-Лумпурська декларація (2002 р.), Рядська декларація з протидії тероризму (2005 р.); акти національного законодавства держав-учасниць Організації Ісламського Співробітництва на предмет відповідності їх положень універсальним і регіональним стандартам з протидії міжнародному тероризму.

Наукова новизна дисертації виражена в тому, що це перше в Україні монографічне дослідження нормативно-правових засад участі Організації Ісламського Співробітництва у протидії міжнародному тероризму, що виявлено у такому:

уперше:

виявлено особливості регіонального підходу з протидії міжнародному тероризму, відображеного в діяльності Організації Ісламського Співробітництва;

досліджено нормативно-правові акти Організації Ісламського Співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму;

показано процес імплементації основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму в національні законодавства держав-учасниць;

здійснено класифікацію ісламських держав у сфері протидії тероризму в залежності від форми закріплення стандартів у цій сфері у законодавстві цих країн;

досліджено сучасне законодавство Сирійської Арабської Республіки у сфері протидії міжнародному тероризму як результат імплементації основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва в даній сфері;

розкрито роль Організації Ісламського Співробітництва у формуванні критичного ставлення до всіх форм прояву міжнародного тероризму серед населення ісламських держав;

уточнено:

дефініції міжнародного тероризму, розроблені у доктрині міжнародного права;

дістало подальшого розвитку:

дослідження чинників, що породжують міжнародний тероризм;

доктринальна розробка проблематики ісламської концепції визначення міжнародного тероризму;

теоретичні основи формування міжнародно-універсальних і міжнародно-регіональних механізмів протидії тероризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що його результати можуть бути використані в процесі подальшого вивчення питань, пов'язаних з функціонуванням міжнародно-універсальних і міжнародно-регіональних механізмів протидії тероризму.

Наукові висновки та практичні рекомендації, що містяться в дисертації, можуть бути використані при вдосконаленні міжнародного, регіонального та національного законодавства з протидії міжнародному тероризму. Вони також представляють інтерес для вироблення нормативних засад зовнішньої і внутрішньої політики Сирійської Арабської Республіки в сфері протидії міжнародному тероризму.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права та міжнародно-правових відносин та кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства Національного університету «Одеська юридична академія».

Результати дослідження були апробовані на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Запоріжжя, 13 березня 2010 р.), III науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених Інституту національного та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 26 березня 2010 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Держава та право в умовах глобалізації: реалії

та перспективи» (м. Сімферополь, 16-17 квітня 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасних процесів у сфері державного будівництва і правотворчості» (м. Запоріжжя, 28 квітня 2010 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених і студентів (м. Ужгород, 29-30 квітня р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правові реформи в Україні: проблеми реалізації» (м. Київ, 16-17 лют. 2011 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації знайшли відображення в 10 публікаціях, 4 з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України.

Структура дисертації. Структура роботи зумовлена проблематикою дослідження, її метою, завданнями. Дослідження складається із вступу, трьох розділів, 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Загальний обсяг роботи складає 192 сторінок, у тому числі 167 сторінок основного тексту, список використаних джерел на 25 сторінках (236 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок з науковими планами, поставлено мету та визначено задачі дослідження, його об'єкт, предмет, методологію, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їхню апробацію та опублікування.

Перший розділ «Теоретичні основи дослідження міжнародно-правових аспектів участі Організації Ісламського Співробітництва у протидії міжнародному тероризму» складається із двох підрозділів і присвячений дослідженню ступеня вивченості проблеми участі міжнародних інституцій у протидії міжнародному тероризму та виявленню загального та особливого у доктринальних підходах до даної проблематики, сформованих західною та ісламською правовою наукою.

У підрозділі 1.1. «Огляд досліджень діяльності Організації Ісламського Співробітництва як міжнародної регіональної організації у контексті протидії міжнародному тероризму» проведено огляд досліджень, присвячених проблематиці функціонування Організації Ісламського Співробітництва як регіональної організації та проаналізовано дослідження різних вчених та авторів дисертаційних робіт щодо проблеми міжнародного тероризму та боротьби з ним.

Досліджено доктринальні підходи ісламських богословів та правознавців до розуміння тероризму і боротьби з ним. Проаналізовано зміст дефініцій міжнародного тероризму, зафіксованих в універсальних міжнародних конвенціях та документах міжнародних міжурядових організацій, виокремлено їх спільні та відмінні риси.

Критично проаналізовано наукове осмислення проблеми міжнародного тероризму, зроблено висновок про те, що воно відстає від потреб правової та інших наук гуманітарного циклу.

У підрозділі 1.2. *«Понятійний апарат дослідження сфери діяльності Організації Ісламського Співробітництва у протидії міжнародному тероризму»* розглянуто одну з фундаментальних проблем дослідження тероризму – вироблення понятійного апарату, за допомогою якого можна сформулювати узагальнене визначення міжнародного тероризму.

Проаналізовано, узагальнено та уточнено існуючі в літературі поняття «міжнародний злочин», «тероризм», «джихад», «екстремізм» «радикалізм», «ісламський фундаменталізм».

Наголошується на необхідності розробки та прийняття універсального визначення злочину міжнародного характеру, оскільки його відсутність ускладнює боротьбу проти злочинів даного типу.

Особливу увагу приділено глобальній проблемі міжнародного тероризму та розглянуто її специфічні, характерні суто для неї риси та доктринальні визначення поняття тероризму.

Міжнародний тероризм розглядається як злочин, що посягає на міжнародний правопорядок загальнонебезпечними (вибухи, підпали тощо) та насильницькими (убивства, викрадення людей тощо) способами.

Акцентовано увагу на важливості розмежування понять джихаду та тероризму. Основна мета джихаду полягає у протидії мусульманина поведінці, несумісній з принципами ісламу. Тероризм не є методом досягнення мети джихаду. Релігійні та/або національні ознаки не є обов'язковими рисами міжнародного тероризму.

Другий розділ *«Організація Ісламського Співробітництва в інституціоналізації міжнародно-правового механізму у сфері протидії міжнародному тероризму»* складається із трьох підрозділів і присвячено дослідженню міжнародно-правового механізму протидії тероризму, розгляду структури, цілей, принципів діяльності Організації Ісламського Співробітництва та основних напрямів її протидії тероризму.

У підрозділі 2.1. *«Міжнародно-правовий механізм протидії тероризму: міжнародно-універсальні та міжнародно-регіональні аспекти»* розглянуто діяльність регіональних та субрегіональних антитерористичних органів.

Співробітництво держав у боротьбі з тероризмом ґрунтується на міжнародній, регіональній та двосторонній основі. При цьому посилюються координація антитерористичної діяльності, яка здійснюється на вищому рівні в рамках існуючих міжнародних угод універсального та регіонального характеру.

Проаналізовано сутність та роль Глобальної контртерористичної стратегії ООН, що була прийнята 8 вересня 2006 р., а також розглянуто масив конвенцій, резолюцій, рішень та рекомендацій, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Універсальні антитерористичні конвенції заклали міцні нормативні основи протидії тероризму та гармонізації національних законодавств у цій сфері. Багато держав розширюють перелік пов'язаних з тероризмом діянь, які підлягають криміналізації.

Наголошено на тому, що найважливішою умовою створення посправжньому ефективного механізму протидії міжнародному тероризму є міжнародне та регіональне співробітництво, зокрема, між державами-членами Організації Ісламського Співробітництва. Ісламські держави через Організацію Ісламського Співробітництва займають значне місце в системі міжнародно-правового співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму. Це проявляється в їх участі в розробці та імплементації міжнародно-правових документів, розроблених в рамках міжнародних організацій (зокрема ООН) у сфері протидії з міжнародному тероризму.

У підрозділі 2.2. *«Організація Ісламського Співробітництва як регіональна міждержавна організація у протидії міжнародному тероризму»* визначено поняття та основні ознаки міжнародної організації, а також досліджено роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом.

Організація Ісламського Співробітництва як міждержавна міжнародна регіональна організація є найбільш представницькою ісламською міжнародною організацією, що відіграє провідну роль у формуванні універсального підходу ісламських держав у сфері протидії міжнародному тероризму, як елемент загальної системи міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з цим негативним явищем. До її складу входить 57 держав (членство Сирії призупинено в червні 2012 р.).

Охарактеризовано чинники (історичні, економічні, культурно-політичні, релігійні), що зумовили утворення Організації Ісламського Співробітництва.

Головними причинами для виникнення цієї міжнародної міждержавної організації стали: соціально-економічні зміни в країнах Сходу; розвиток національно-визвольного руху; становлення національної буржуазії; пошук самостійних шляхів розвитку ісламських держав; звільнення ісламських народів від колоніальної залежності; адаптація та освоєння ісламським світом науково-технічних досягнень Заходу; формування і розвиток національної самосвідомості; розвиток різних концепцій, заснованих на політичній думці ісламу; конфронтація між двома світовими системами і між двома великими державами – СРСР і США.

Проаналізовано етапи становлення Організації Ісламська Конференція, а також причини її перейменування в Організацію Ісламського Співробітництва (ОІС) та зміни емблеми 28 червня 2011 р. на 38-й сесії Ради міністрів іноземних справ в Астані.

Розглянуто цілі, основні принципи управління та компетенцію Організації Ісламського Співробітництва, її структуру. Акцентовано увагу на тому, що Організація Ісламського Співробітництва – єдина міжнародна

регіональна міжурядова організація, яка одночасно додержується найновіших норм і принципів міжнародного права світського характеру, що регулюють діяльність міжнародних організацій, і ґрунтується на ісламських релігійних цінностях. Ця організація є тим центром в ісламському світі, який об'єднує зусилля ісламських держав щодо вирішення найважливіших проблем сучасності, в тому числі у боротьбі з міжнародним тероризмом.

У підрозділі 2.3. «Основні напрями взаємодії Організації Ісламського Співробітництва з міжнародними інституціями у сфері протидії міжнародному тероризму» досліджено основні напрями діяльності Організації Ісламського Співробітництва у боротьбі з міжнародним тероризмом.

Проаналізовано нормативно-правові акти, що визначають напрями діяльності Організації Ісламського Співробітництва у сфері боротьби з міжнародним тероризмом (Статут Організації Ісламського Співробітництва, Кодекс поведінки країн-членів Організації Ісламської Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1994 р.), Конвенція Організації Ісламського Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1999 р.), Куала-Лумпурська декларація (2002 р.), Рядська декларація з протидії тероризму (2005 р.)).

Досліджено нормативно-правові аспекти взаємодії Організації Ісламського Співробітництва з іншими міжнародними інституціями (такими, як ООН та Ліга Арабських держав) у сфері боротьби з міжнародним тероризмом.

На прикладі аналізу понад десяти резолюцій Генеральної Асамблеї ООН (з 1975 по 2011 рр.) досліджено динаміку розвитку співробітництва між ООН та Організацією Ісламського Співробітництва, звернуто увагу на розширенні сфер цього співробітництва.

Основою співробітництва Організації Ісламського співробітництва з Лігою Арабських держав у сфері протидії міжнародному тероризму є Конвенція Організації Ісламського Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1999 р.). Основні сфери такого співробітництва – правова сфера, сфера правосуддя, судове доручення, видача злочинців, та обмін інформацією.

Проаналізовано заходи боротьби зі злочинами терористичного спрямування, а саме: арешт осіб, які скоїли терористичні злочини, переслідування їх в судовому порядку; забезпечення ефективного захисту осіб, які працюють в галузі кримінального правосуддя, захист свідків та слідчих; забезпечення захисту інформації про терористичні злочини; розширення обсягу допомоги жертвам тероризму; організація ефективної співпраці між відповідними органами Договірних держав і громадянами для боротьби з тероризмом, зокрема розширення обсягу гарантій та стимулів, які заохочують інформування про терористичні акти, надання інформації та сприяння в арешті злочинців.

Особливу увагу звернуто на освітню та інформаційну сфери співробітництва у боротьби з тероризмом. Наголошено на тому, що тільки засобами розробки та удосконалення нормативно-правової сфери ліквідувати міжнародний тероризм неможливо. Необхідно активізувати зусилля у сфері формування негативного ставлення до тероризму на підставі пропагування в ісламському суспільстві істинно ісламських цінностей та правильного, неспотвореного розуміння шаріату, що відкидають та засуджують терористичну діяльність.

Зроблено висновок, що ефективна боротьба з міжнародним тероризмом можлива лише завдяки об'єднанню зусиль усіх членів світового співтовариства. Практика показує, в умовах глобалізації необхідно в обов'язковому порядку розробити комплексний підхід і єдину методику протистояння різним проявам міжнародного тероризму.

Розділ третій «Імплементація основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва у протидії міжнародному тероризму в законодавства сучасних ісламських держав» складається із двох підрозділів і присвячений дослідженню формування нормативно-правової бази Організації Ісламського Співробітництва з протидії міжнародному тероризму та її імплементації у законодавства сучасних ісламських держав.

У підрозділі 3.1. «Організація Ісламського Співробітництва у виробленні нормативно-правових основ діяльності ісламських держав у сфері протидії міжнародному тероризму» досліджено нормативно-правову базу Організації Ісламського Співробітництва у цій сфері, проаналізовано роль цієї найавторитетнішої міжнародної міжурядової організації в ісламському світі у формуванні відповідних стандартів у сфері протидії міжнародному тероризму.

Наголошено на тому, що ісламська доктрина права дотримується концепції примату міжнародного права, проте в переважній більшості конституцій ісламських держав це правило не закріплено. Аналіз конституційних положень ісламських держав-членів Організації Ісламського Співробітництва надав змогу зробити висновок, що норми міжнародних договорів і угод, укладені цими державами, є частиною їх національного законодавства. Безумовно, при укладенні цих договорів, ісламські держави виходять з того, що будь-який нормативно-правовий акт не може суперечити нормам шаріату.

Одним з найпоширеніших та найефективніших засобів зближення норм міжнародного та національного права є імплементація відповідних нормативних приписів. Досліджено національне антитерористичне законодавство держав-учасниць Організації Ісламського Співробітництва на предмет його відповідності положенням Конвенції Організації Ісламського Співробітництва «Про боротьбу з міжнародним тероризмом» – Закон Республіки Ірак «Про боротьбу тероризмом» (2005 р.), Закон Йорданського Хашимітського Королівства «Про запобігання тероризму»

(2006 р.), Закон Королівства Марокко «Про боротьбу з тероризмом» (2010 р.), Закон Республіки Афганістан «Про боротьбу з фінансуванням тероризму» (2005 р.), Закон Республіки Ємен «Про боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму» (2010 р.), Закон Держави Катар «Про боротьбу з тероризмом» (2004 р.) тощо.

Законодавства ісламських держав у сфері протидії тероризму класифіковано на два типи: законодавства ісламських держав, в яких нормативно-правові приписи стосовно злочинів терористичного характеру містяться в положеннях Кримінальних кодексів; законодавства ісламських держав, в яких нормативно-правові приписи стосовно злочинів терористичного характеру, крім КК, містяться в спеціальних законах.

Порівняльно-правовий аналіз положень Конвенції Організації Ісламського Співробітництва з боротьби з міжнародним тероризмом 1999 р., як основоположного нормативно-правового документа в даній сфері, із законодавствами держав-учасниць цієї організації, продемонстрував, що загальні положення Конвенції знайшли відображення в національних законодавствах цих держав. Загальні положення Конвенції з боротьби з міжнародним тероризмом ОІВС, у свою чергу, відображають положення Конвенцій ООН по боротьбі з тероризмом. Отже, Конвенція Організації Ісламського Співробітництва відображає специфіку боротьби з цим явищем в ісламському світі, при цьому не суперечить універсально-міжнародній концепції боротьби з міжнародним тероризмом.

У підрозділі 3.2. «Сучасне законодавство Сирійської Арабської Республіки у сфері протидії міжнародному тероризму» досліджено законодавство Сирійської Арабської Республіки з протидії міжнародному тероризму.

Сирійська Арабська Республіка приєдналася до дев'яти універсальних конвенцій по боротьбі з тероризмом. Останній крок в цьому напрямку було зроблено у квітні 2003 р., коли був прийнятий Закон (№ 5) про ратифікацію конвенції «Про боротьбу з фінансуванням тероризму» (1999 р.).

До липня 2012 р. Сирійська Арабська Республіка не сформувала спеціального законодавства, спрямованого на боротьбу з тероризмом. Безумовно, в кримінальному законодавстві містилися норми, спрямовані на боротьбу з тероризмом. Так, сирійське кримінальне законодавство передбачало кримінальне переслідування за вчинення терористичних актів (ст.ст. 217-219, 305, 306 Закону Сирійської Арабської Республіки «Про покарання»).

У липні 2012 р. було прийнято закони, спрямовані на боротьбу з тероризмом, зокрема: Закон № 19 «Про боротьбу з тероризмом»; Закон № 20 «Про звільнення з державної служби, позбавлення заробітної плати і всіх пенсійних прав осіб, засуджених за здійснення теракту, підбурювання до його здійснення, надання моральної або фінансової допомоги терористичним угрупованням»; Закон № 21, що передбачає посилення відповідальності за вчинення терористичної діяльності або пособництво їй; Закон Сирії № 22

«Про створення суду у справах тероризму». Акцентовано увагу на важливості ролі, яку відіграла імплементація нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва з протидії міжнародному тероризму у законодавство Сирійської Арабської Республіки.

У цих законах сформульовано поняття терористичної діяльності, терористичної організації, фінансування тероризму та покарання за вчинення терористичної діяльності і пособництво тероризму.

Терористичною діяльністю є будь-які дії, спрямовані на створення паніки серед населення або порушення громадської безпеки, або пошкодження інфраструктури, або порушення діяльності державних органів, вчинених з використанням зброї, боєприпасів, вибухових речовин, горючих матеріалів, токсичних продуктів, холокосту чи епідемії, тощо незалежно від того, за допомогою яких засобів було досягнуто дані цілі (ст. 1 Закону № 19 «Про боротьбу з тероризмом»). Передбачається також відповідальність за фінансування тероризму.

Отже, новітнє законодавство Сирійської Арабської Республіки в сфері протидії тероризму відповідає міжнародним нормам, в тому числі нормам, прийнятим в рамках Організації Ісламського Співробітництва, в цій сфері.

ВИСНОВКИ

У дослідженні вирішено важливе наукове завдання – досліджено механізм міжнародно-правового співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму та визначено місце Організації Ісламського Співробітництва в цьому механізмі. Основні результати дослідження:

1. У сучасній юридичній науці відсутня єдність поглядів щодо вироблення загального універсального підходу до визначення таких понять, як «міжнародний злочин», «міжнародний тероризм», «тероризм», «джихад», «екстремізм» «радикалізм», що істотно ускладнює об'єднання зусиль і координацію міжнародного співробітництва держав по боротьбі з тероризмом.

2. Міжнародний тероризм розглядається як складне багатоаспектне соціально-політичне явище, що торкається інтересів світового співтовариства взагалі. Сучасний міжнародний тероризм пов'язаний із загостренням світової економічної кризи, настанням інформаційної ери, світовою економічною інтеграцією, виникненням транснаціональних корпорацій, збільшенням розриву між процвітаючими й бідними держави тощо.

3. Основоположні джерела ісламського права – Коран і Сунна, не містять чіткого визначення поняття тероризму. Ісламсько-правова доктрина виокремлює ці злочини із загального ряду інших злочинів. Це, у свою чергу, вплинуло на вироблення відповідних правових норм, що регулюють відносини у сфері протидії тероризму.

4. Сучасна ісламська доктрина права виробила специфічний підхід до проблеми тероризму, який полягає:

по-перше, в тому, що необхідно розмежовувати поняття джихаду і тероризму. Основна мета джихаду полягає у спробі мусульманина боротися з проявами, несумісними з принципами ісламу (як із самим собою, так і з навколишнім світом), що не припускає використання тероризму як методу досягнення;

по-друге, релігійні та/або національні ознаки не є обов'язковими рисами міжнародного тероризму. Досить часто виконавцями терористичних актів є вихідці з ісламських держав, проте їх організатори переслідують здебільшого нерелігійні цілі.

5. Найважливішою умовою створення по-справжньому ефективного механізму протидії міжнародному тероризму є міжнародне та регіональне співробітництво, зокрема, між державами-членами Організації Ісламського Співробітництва. Ісламські держави через Організацію Ісламського Співробітництва займають значне місце в системі міжнародно-правового співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму. Це проявляється в їх участі в розробці та імплементації міжнародно-правових документів, розроблених в рамках міжнародних організацій (зокрема ООН) у сфері протидії міжнародному тероризму.

Вбачається, що тільки засобами розробки та удосконалення нормативно-правової сфери ліквідувати міжнародний тероризм неможливо. Необхідно активізувати зусилля у сфері формування негативного ставлення до тероризму на підставі пропагування в ісламському суспільстві істинно ісламських цінностей та правильного, неспотвореного розуміння шаріату, що відкидають та засуджують терористичну діяльність.

6. Регіональні фактори ризику, а також тенденції та пріоритети регіонального розвитку, впливають на розуміння сутності тероризму, а також на характер дотримання міжнародних стандартів у сфері протидії тероризму.

Регіональні інституції надають підтримку у втіленні універсальних міжнародних стандартів і займаються їх адаптацією з урахуванням місцевих умов, зокрема, в рамках визначення загроз і факторів ризику тероризму та його фінансування.

7. Організація Ісламського Співробітництва як міждержавна міжнародна регіональна організація є найбільш представницькою ісламською міжнародною організацією, що відіграє провідну роль у формуванні універсального підходу ісламських держав у сфері протидії міжнародному тероризму, як елемент загальної системи міжнародно-правового співробітництва у боротьбі з цим негативним явищем. До її складу входить 57 держав (членство Сирії призупинено в червні 2012 р.).

8. Організація Ісламського Співробітництва є організацією загальної компетенції, яка увібрала в себе всі основні ознаки подібних утворень: а) виникла та діє на основі міжнародного (багатостороннього) договору;

б) в ній беруть участь суверенні ісламські держави; в) має свої власні цілі; г) має постійно діючі органи; д) створена на основі норм і принципів міжнародного права і є суб'єктом міжнародного права. І, в той же час, вона має специфічні риси, що відрізняють її від організацій такого рівня. Так, членство в Організації Ісламського Співробітництва обмежено участю виключно ісламських держав, а головною ідеєю, що пронизує всю діяльність організації, є забезпечення ісламської солідарності.

9. У сучасних умовах Організація Ісламського Співробітництва є єдиною міжнародною організацією, яка, з одного боку, знаходиться в гармонії з нормами і принципами міжнародного права світського характеру, що регулюють функціонування міжнародних організацій, а з іншого боку – базується на ісламсько-релігійному вченні та традиціях, які визначають (як і норми міжнародного права) специфіку функціонування Організації Ісламського Співробітництва на міжнародному рівні.

10. Організацією Ісламського Співробітництва розроблені міжнародно-правові документи у сфері протидії міжнародному тероризму, які формують відповідну нормативно-правову основу у протидії цьому явищу (зокрема, Кодекс поведінки країн-членів Організації Ісламської Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1994 р.), Конвенція Організації Ісламського Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом (1999 р.), Куала-Лумпурська декларація (2002 р.), Ріядська декларація з протидії тероризму (2005 р.). Ці документи базуються на принципі терпимості ісламської релігії, відкидають тероризм у всіх його формах та проявах і закликають мусульман до солідарності. Вони відображають ісламсько-регіональний підхід протидії міжнародному тероризму.

11. Законодавства ісламських держав у сфері протидії тероризму класифіковано на два типи: законодавства ісламських держав, в яких нормативно-правові приписи стосовно злочинів терористичного характеру містяться в положеннях Кримінальних кодексів; законодавства ісламських держав, в яких нормативно-правові приписи стосовно злочинів терористичного характеру, крім КК, містяться в спеціальних законах.

12. Порівняння положень Конвенції Організації Ісламського Співробітництва по боротьбі з міжнародним тероризмом 1999 р. як основоположного нормативно-правового документу в цій сфері, із законодавствами держав-учасниць, показує, що загальні положення Конвенції знайшли відображення в національних законодавствах. Загальні положення Конвенції по боротьбі з міжнародним тероризмом Організації Ісламського Співробітництва, у свою чергу, відображають положення Конвенції ООН по боротьбі з тероризмом. Конвенція Організації Ісламського Співробітництва відображає специфіку боротьби з цим явищем в ісламському світі, при цьому не суперечить універсально-міжнародній концепції боротьби з міжнародним тероризмом.

13. Між ісламськими державами-членами Організації Ісламського Співробітництва існують розбіжності, в тому числі у сфері протидії

міжнародному тероризму, що ускладнює вироблення єдиної позиції з реалізації існуючої нормативно-правової бази в цій сфері. Ця обставина найбільш яскраво проявляється у формуванні шляхів виходу з кризи, що має місце в Сирійській Арабській Республіці.

14. Сирійська Арабська Республіка сформувала спеціальне законодавство, яке спрямовано на боротьбу з тероризмом. У 2012 році зроблено значні кроки з приведення національного законодавства щодо боротьби з тероризмом у відповідність з міжнародними нормами, в тому числі прийнятими в рамках Організації Ісламського Співробітництва.

Прийнято кілька законів, спрямованих на боротьбу з тероризмом: Закон № 19 «Про боротьбу з тероризмом»; Закон № 20 «Про звільнення з державної служби, позбавлення заробітної плати та всіх пенсійних прав осіб, засуджених згідно до судового вироку за здійснення теракту, підбурювання до його здійснення, надання моральної або фінансової допомоги терористичним угрупованням»; Закон № 21 «Про посилення відповідальності за проведення терористичних актів»; Закон № 22 «Про створення суду з розгляду справ, пов'язаних з тероризмом». У цих законах сформульовано поняття терористичної діяльності, терористичної організації, фінансування тероризму та встановлено покарання за здійснення терористичної діяльності та сприяння тероризму.

Новітнє законодавство Сирійської Арабської Республіки в сфері протидії тероризму можна охарактеризувати як найбільш відповідне міжнародним нормам, в тому числі нормам, прийнятим в рамках Організації Ісламського Співробітництва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Аль-Батран Х. Історичні передумови створення Організації Ісламська Конференція (ОІК) / Х. Аль-Батран // Південноукраїнський правничий часопис. – 2010. – № 1. – С. 239-241.

2. Аль-Батран Х. Компетенція Організації Ісламська Конференція / Х. Аль-Батран // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О., 2010. – Вип. 39. – С. 630-636.

3. Аль-Батран Х. Организация Исламская Конференция – международная межправительственная организация / Х. Аль-Батран // Митна справа. – 2010. – № 2 (Ч. 2). – С. 210-215.

4. Аль-Батран Х. Організація Ісламська Конференція: основні напрями діяльності / Х. Аль-Батран // Право і суспільство. – 2010. – № 3. – С. 213-216.

5. Аль-Батран Х. Организация Исламская Конференция и членство в ней / Х. Аль-Батран // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 13 берез. 2010 р.) : у 2 ч. – Запоріжжя, 2010. – Ч. 1. – С. 27-28.

6. Аль-Батран Х. Организация Исламская Коференция как субъект международного права / Х. Аль-Батран // Государство и право в условиях глобализации: реалии и перспективы : II Междунар. науч.-практ. конф. (г. Симферополь, 16-17 апр. 2010 г.). – Симферополь : Крымучпедгиз, 2010. – С. 434-435.

7. Аль-Батран Х. Позиция ислама и Организация Исламская Конференция в борьбе с терроризмом / Х. Аль-Батран // Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28 квіт. 2010 р.). – Запоріжжя, 2010. – Ч. 2. – С. 9-10.

8. Аль-Батран Х. Права человека в исламе / Х. Аль-Батран // Право і держава в дослідженнях молодих науковців : матеріали III наук.-практ. конференції студентів, аспірантів та молодих науковців Інституту національного та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 26 берез. 2010 р.) : у 2 т. – О., 2010. – Т. 1. – С. 269-271.

9. Аль-Батран Х. Устав Организации Исламской Конференции – учредительный международный договор / Х. Аль-Батран // Закарпатські правові читання : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів (м. Ужгород, 29-30 квіт. 2010 р.) : у 2 т. – Ужгород, 2010. – Т. 1. – С. 85-87.

10. Аль-Батран Х. Роль «Австралійської групи» у протидії поширенню хімічної та біологічної зброї / Х. Аль-Батран // Правові реформи в Україні: проблеми реалізації : міжнародна наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 лют. 2011 р.) : у 4 т. – К., 2011. – Т. 4. – С. 83-84.

АНОТАЦІЯ

Аль-Батран Х. Нормативно-правові основи протидії Організації Ісламського Співробітництва міжнародному тероризму. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012.

Дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням регіонально-правового механізму протидії міжнародному тероризму.

У дисертаційному дослідженні виявлено особливості регіонального підходу у сфері протидії міжнародному тероризму, втіленого у діяльності Організації Ісламського Співробітництва.

Показано основні напрями протидії міжнародному тероризму у рамках Організації Ісламського Співробітництва та її співпрацю з міжнародними інституціями у цій сфері. Розкрито процес імплементації основних положень нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму в національні законодавства

держав-учасниць. Особливу увагу приділено сучасному законодавству Сирійської Арабської Республіки у сфері протидії міжнародному тероризму на предмет його відповідності основним положенням нормативно-правових актів Організації Ісламського Співробітництва у цій сфері.

Ключові слова: Організація Ісламського Співробітництва, регіональні міжурядові організації, міжнародний тероризм, протидія міжнародному тероризму, міжнародно-універсальний механізм протидії тероризму, міжнародно-регіональний механізм протидії тероризму, імплементація міжнародно-правових актів.

АННОТАЦИЯ

Аль-Батран Х. Нормативно-правовые основы противодействия международному терроризму в рамках Организации Исламского Сотрудничества. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2012.

Диссертационная работа является первым в Украине монографическим исследованием регионально-правового механизма противодействия международному терроризму.

Выявлены особенности регионального подхода к противодействию международному терроризму, отраженному в деятельности Организации Исламского Сотрудничества.

Показано основные направления противодействия международному терроризму в рамках ОИС и ее сотрудничество с международными институтами в этой сфере. Показан процесс имплементации основных положений нормативно-правовых актов Организации Исламского Сотрудничества в сфере противодействия международному терроризму в национальные законодательства государств-участниц.

Исследованы международно-правовые акты Организации Исламского Сотрудничества в сфере противодействия международному терроризму, в частности, Кодекс поведения стран-членов Организации Исламского Сотрудничества по борьбе с международным терроризмом (1994 г.), Конвенция Организации Исламского Сотрудничества по борьбе с международным терроризмом (1999 г.), Риядская декларация о противодействии терроризму (2005 г.).

Осуществлена типологизация законодательства исламских государств в сфере противодействия терроризму на два вида: законодательства исламских государств, в которых нормативно-правовые предписания применительно к преступлениям террористического характера, содержатся в положениях уголовных кодексов; законодательства исламских государств, в которых нормативно-правовые предписания применительно к преступлениям террористического характера, кроме УК, содержатся в специальных законах.

Обоснован вывод о том, что общие положения Конвенции нашли отражения в национальных законодательствах этих государств. Общие положения Конвенции по борьбе с международным терроризмом ОИС, в свою очередь, отражают положения Конвенций ООН по борьбе с терроризмом. Однако Конвенция ОИС отражает специфику борьбы с этим явлением в исламском мире, при этом не противореча универсально-международной концепции борьбы с международным терроризмом.

Особое внимание уделено исследованию современного законодательства Сирийской Арабской Республики в сфере противодействия международному терроризму на предмет его соответствия основным положениям международно-правовых актов Организации Исламского Сотрудничества в данной сфере.

Ключевые слова: Организация Исламского Сотрудничества, региональные межправительственные организации, международный терроризм, противодействие международному терроризму, международно-универсальный механизм противодействия терроризму, международно-региональный механизм противодействия терроризму, имплементация международно-правовых актов.

SUMMARY

AL BATRAN Khaled. Normative Legal Grounds of Combating International Terrorism in Organization of Islamic Cooperation.
– Manuscript.

Thesis for the Candidate's of law degree by specialty 12.00.11 – International Law. – National University «Odessa Academy of Law». – Odessa, 2012.

The thesis is the first comprehensive monographic study of the regional legal mechanism of combating international terrorism.

Peculiarities of the regional approach in combating international terrorism, reflected in Organization of Islamic Cooperation, are researched.

Basic ways of combating international terrorism by Organization of Islamic Cooperation, and its collaboration with international institutions in this area are presented.

Process of implementation of the main provisions of the normative legal acts of Organization of Islamic Cooperation in combating the international terrorism into the domestic legislation of the member states was revealed. Special attention was paid to the modern legislation of Syrian Arab Republic on combating international terrorism and its compliance with the basic provisions of the international legal acts of Organization of Islamic Cooperation.

Key words: Organization of Islamic Cooperation, regional intergovernmental organizations, international terrorism, combating international terrorism, international universal mechanism of combating terrorism, international regional mechanism of combating terrorism, implementation of international legal acts.